

АРХЕОЛОШКА ИСКОПАВАЊА НА ЛОКАЛИТЕТУ СТАРО СЕЛО КОД ИДВОРА У 2003. ГОДИНИ

Војислав Ђорђевић, Народни музеј, Панчево

Кључне речи: јужни Банат, Ковачица, Идвор, сондажно ископавање, вишеслојно налазиште, лесно острво, цигларски ископ, насеље XVI-XVIII века, позни средњи век, остава алата

Село Идвор (општина Ковачица) се налази на крајњем северозападном делу јужног Баната, на левом ободу лесне терасе Тамиша. Од Ковачице је удаљено око 13 km северозападно, а од Панчева око 51 km у истом правцу. Локалитет Старо село је удаљен око 1,5 km северозападно од сеоске цркве и јасно се уочава са западног, северног и јужног прилаза селу, као и са обале Тамиша (карта). У питању је око 5 m уздигнут плато у односу на околни ритски терен који чине плавине Тамиша и његовог рукавца потока Тукоша. У облику је правоугаоног лесног острва димензија око 400x600 m, које је вештачким земљаним насипом повезано са северозападним рубом данашњег Идвора. При високом водостају Тамиша Старо село је готово потпуно окружено водом. Са локалитета се одлично види нешто уздигнутија десна обала Тамиша, у правцу севера и запада, односно према Орловату и Фаркајдину, док се у правцу истока и југа пружа пространа и равна тамиска лесна тераса.

Први археолошки налази са Старог села бележе се средином XX века, када је на локалитету радила пољска циглана. У међувремену је локалитет више пута обилажен, при чему је утврђено вишеслојно археолошко налазиште. Средином деведесетих година прошлог века на североисточном и северном рубу локалитета су отворени ископи земље за потребе обнављања рада циглане, при чему је оштећено више археолошких целина. Остаци целина уочавали су се на профилима цигларских ископа (сл. 3). У циљу њиховог истраживања и заштите Народни музеј Панчево је током лета 2002. године спровео сондажна ископавања на простору северисточног цигларског ископа (у облику рова, димензија 9x48 m).¹ Тада је откривен део вишеслојног налазишта са изразитом хоризонталном стратиграфијом и хронолошким преклапањем целина. Потврђени су слојеви и објекти из периода

ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS AT SITE STARO SELO NEAR THE VILLAGE OF IDVOR IN THE YEAR OF 2003

Vojislav Đorđević, National Museum of Pančevo

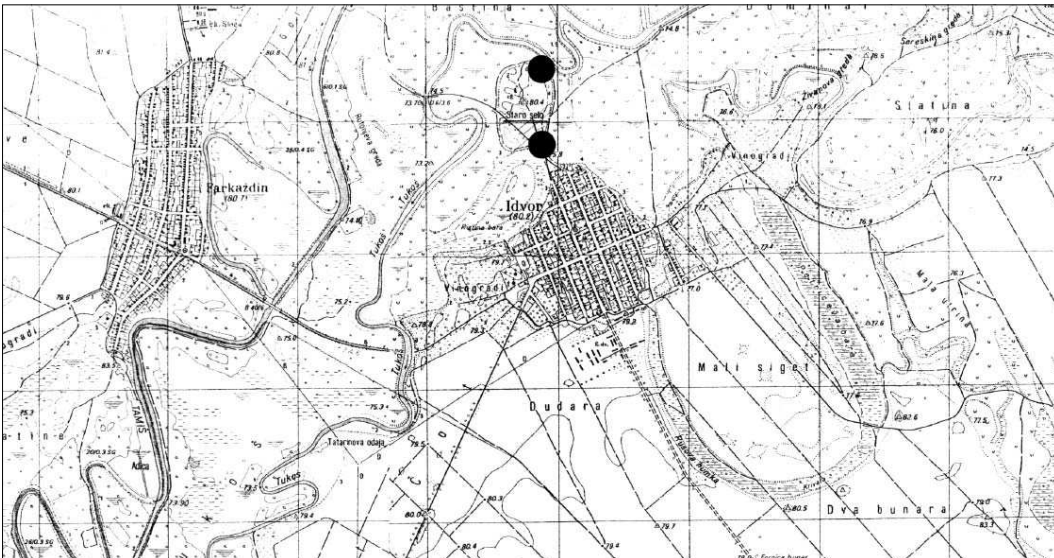
Key words: Southern Banat, the Village of Kovačica, the Village of Idvor, Trench-Type Excavations, Multilayered Site, Loess Island, Dugout on the Brick Factory Grounds, 16-18th Century Settlement, Late Middle Ages, Tools Hoard

The village of Idvor (Kovačica municipality) lies on the far northwest part of southern Banat, on the left edge of the loess terrace of the Tamiš river. It is situated some 13 km northwest from the village of Kovačica and around 51 km from the city of Pančevo in the same direction. The archaeological site Staro selo is located at around 1.5 km from the village church. The site is clearly visible from the western, northern and southern access roads to the village as well as from the banks of the river Tamiš (map). The plateau, where the site is situated, is elevated some 5m from the surrounding marshy terrain formed by the flooding of the Tamiš river and its tributary, Tukoš stream. It is shaped like a rectangular island, with loess-type soil, of the overall ground area of 400x600 m. An artificial embankment connects the plateau with the northwest edge of the modern village of Idvor. When the water level of the Tamiš river is high, Staro selo is completely surrounded by water.

The first archaeological finds from Staro selo date back to the middle of the 20th century when the brick factory, build on this place, was operational. Since then, the site was ground surveyed several times and defined as a multilayered archaeological site. In the mid nineties, construction works were undertaken aimed at renewing the work of the brick factory. These construction works damaged several archaeological structures. Traces of archaeological objects could be seen in the sections of the dugouts on the brick factory grounds (fig. 3). During the summer of 2002, National Museum in Pančevo carried out trench-type excavations in the northeast part of the dugout (shaped like a long trench, 9x48 m in dimension).¹ A part of the multilayered site was discovered with pronounced horizontal stratigraphy and chronological overlapping of archaeological objects. The layers and objects registered belong to the periods of: the Starčevo culture, 3rd-4th, 11th-13th; 14th-15th. and 16th-18th century.

¹ Ископавања је обавила екипа Народног музеја Панчево у периоду од 19.05 до 12.06.2003. године под руководством Војислава Ђорђевића, кустоса археолога, а као члан екипе учествовала је и Јелена Ђорђевић, археолог Градског музеја Вршац. Финансијска средства за ископавања обезбедили су Покрајински секретаријат за образовање и културу и Народни музеј Панчево.

¹ The excavations were carried out by the expert team of the National Museum in Pančevo, during the period of 19 May-12 June 2003. Head of the research was Vojislav Đorđević, curator at the National Museum in Pančevo. Jelena Đorđević, archaeologist from the Municipal Museum in Vršac, participated as a member of the team. Financial means for the excavation were provided by the Regional Secretariat for Education and Culture and the National Museum of Pančevo.

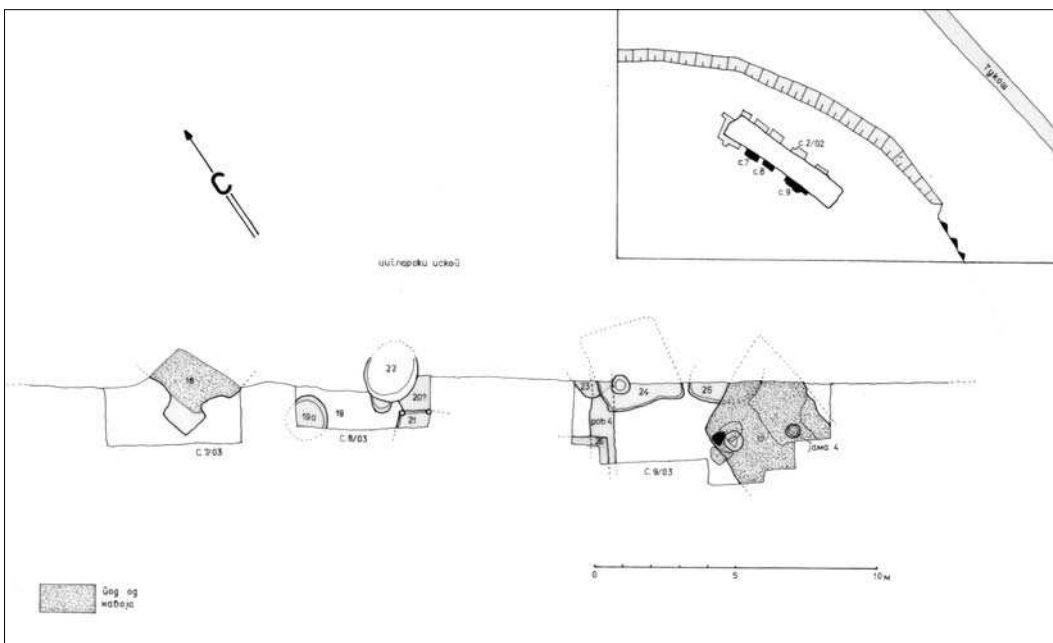

Карта - Положај локалитета Старо село са означеним истраживаним простором
Map - The exact position of site Staro selo and the excavated area

старчевачке културе, III-IV, XI-XIII, XIV-XV и XVI-XVIII века.

Народни музеј Панчево наставио је сондажна ископавања на Старом селу у 2003. години, с циљем да се доврши истраживање преосталих видљивих целина дуж југоисточног профила североисточног цигларског ископа. Отворене су 3 сонде различитих димензија (сонде 7-9/03), укупне истражене површине 41 m² (сл.1). У сондама 7 и 8 потврђен је савремени и културни слој XVI-XVIII века дебљине 0,5-0,7 м и остаци од пет истовремених археолошких целина (три полуземунице, од којих је једна са остацима јама за стубове и два кружна трапа - објекти 18-22), уз откривање веће количине покретног археолошког материјала (уломци fine "мохачке" грнчарије, турске и аустријске трпезне грнчарије и грнчарије домаће израде). У оквиру сонде 9 откривени су остаци

The National Museum in Pančevo continued the trench-type excavations in Staro selo in 2003. The aim was to complete the research of the remaining visible objects along the southeast section of the northeast part of the dugout. Three trenches of different dimensions were opened (trenches 7-9/03) of the overall ground area of 41 m² (fig. 1). The excavations in trenches number 7 and 8 confirmed the existence of modern layers and layers belonging to 16th-18th century. The layers, 0.5-0.7 m thick, showed the remains of 5 contemporary archaeological objects (three semi-subterranean dwellings, one with traces of post holes, and two round storage bins-objects 18-22). A large number of artifacts was uncovered as well shards of fine "mohačka" pottery, Turkish and Austrian tableware and domestically produced pottery. In trench number 9, remains of a larger rectangular house

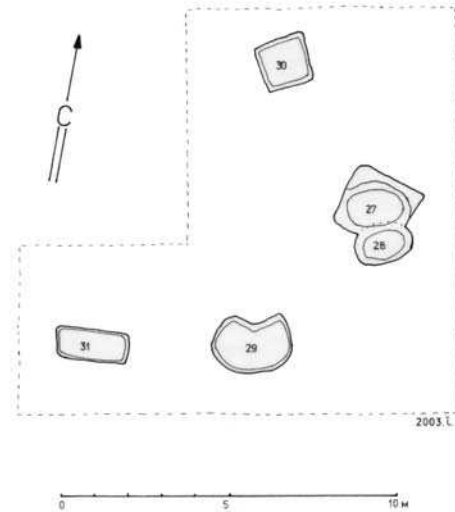

Слика 1 - Деталј ситуационог плана на простору североисточног цигларског ископа
Figure 1 - Detail of a plan showing the southeast area of the dugout on the brick factory grounds

једне правоугаоне надземне куће већих димензија са већом количином уломака грнчарије из оквирно XIV-XV века (објекат 17). Кућа је имала две фазе трајања, судећи по остацима два пода од набијене глине на различитим дубинама, а на нивоу доњег пода у западном углу куће откривено је мање кружно огњиште са подницом од ломљене грнчарије и јама за одлагање пепела (сл. 4). Моћни слојеви гаражи и пепела изнад нивоа подова указују да је станиште највероватније страдало у пожару. На простору сонде 9 су још откривени остаци јужне ивице једне полузеमुнице из времена оквирно IX-X века, са кружним трапом у југозападном углу (објекат 23), остаци једне највероватније отпадне јаме неправилног облика из времена старчевачке културе (објекат 24) и једне истовремене мање кружне јаме (јама 4).

На простору сонде 2 из 2002. године (уз североисточни профил цигларског ископа) истражена је у целини кружна јама 1 у чијој је испуни и на дну пронађена остава гвозденог алата (срп, секира, косир, ножићи) и уломци посуда, из оквирно IV-V века. Јама је засута већом количином крупних комада кућног налепа са отисцима плетера.

На југоисточном рубу "Старог села" затечен је већи ископ земље (до дубине 0,7 m) настао позајмљивањем земље за потребе поправке локалних путева током зиме 2002/2003. године.² Стога је, уместо планираног сондирања на источном делу локалитета, истражен део простора позајмишта земље на површини од око 120 m². Заглачавањем те површине уочени су укопи археолошких целина (сл. 2). Откривена су два трапа из периода раног бронзаног доба (објекти 27 и 28), два правоугаона трапа из времена XVII-XVIII века (објекти 29 и 30) и правилан укуп облика гробне раке на чијем дну нису откривени остаци скелета (празан

were discovered containing a significant number of pottery shards. The house and the material were roughly dated to the 14th-15th century (object 17). The house had two inhabitation phases which was determined on the basis of the remains of two floors made of compacted clay. A small round kiln, with its base filled with pottery shards, was discovered at the level of the lower house floor along with an ash refusal pit (fig. 4). Thick layers of soot and ash above the house floor level indicate that the house was most likely destroyed in a fire. Several more archaeological objects were discovered in trench 9, namely: remains of the southern edge of one semi-subterranean dwelling dated to 9th-10th century with a round storage bin in the south-western corner (object 23), remains of a refusal pit of irregular shape belonging to the Starčevo culture (object 24) and one smaller pit dated to the same period (pit 4).

In the area of trench 2 opened in 2002, (along the northeast section of the dugout created during mentioned construction works) a round pit was entirely excavated. A hoard of iron tools (axe, sickles, knives) was discovered at its bottom, along with pottery shards dated roughly to the 4th-5th century. The pit was covered with many larger pieces of daub with imprints of wattle.

At the southeastern corner of "Staro selo" a bigger dig was registered, some 0.7 m deep. The dig was a result of soil exploitation during the repair works of local roads in the winter of 2002/2003.² Instead of the planned excavation in the eastern part of the site, it was decided to excavate the area of the dugout, overall ground area of around 120 m². Several archaeological objects were

Слика 2 - Детаљ ситуационог плана позајмишта на југоисточном сектору Старог села
Figure 2 - Detail of a plan showing a clay mining pit in the southeast sector of the site

² Радове је изводило предузеће "Војводинапут" из Панчева, необавештавајући надлежне установе заштите.

² The "Vojvodinaput" Company from the city of Pančevo carried out construction works without notifying liable institutions.

Слика 3 - Укоп објекта 17 у југозападном профилу цигларског ископа
Figure 3 - Structure 17 in the southwest section of the dugout on the brick factory grounds

гроб). Око 50 m западно отворене су две мање сонде (сонде 10 и 11/03), укупне истражене површине 8 m², у којима је потврђен слој из оквирно XV-XVIII века, а у сонди 11 је откривен део кружног трапа из оквирно XV-XVI века (објекат 31).

Истраживачким радовима у 2003. години довршено је ископавање на простору североисточног цигларског рова. Поред хоризонталне стратиграфије, на североисточном делу локалитета потврђено је и вертикално наслојавање, а познати археолошки слојеви и целине допуњени су откривањем слоја и објекта IX-X века. Резултати истраживања на јужном и југозападном сектору "Старог села" показују да је локалитет насељаван до рубова правоугаоног лесног платоа у периоду XVII-XVIII века, али и у време раног бронзаног доба. За сада се само може претпоставити постојање некрополе, која је у одређеном временском периоду пресељена или опљачкана.

registered after the whole surface was scraped (fig. 2). Two storage bins were discovered belonging to the Early Bronze Age (objects 27 and 28), two rectangular storage bins dated to the 17th-18th century (objects 29 and 30) and a burial pit with skeletal remains (empty grave). Around

50 m to the west, two smaller trenches were opened (trenches number 10 and 11/03), overall excavated area of 8m². Layers, dated to the 15th-18th century, were registered in these trenches. Part of a round storage bin was found in trench 11, dated to 15th-16th century (object 31).

Слика 4 - Остаци пода од набоја, огњишта и пепелишта објекта 17
Figure 4 - Traces of the compacted floor, kiln and ash pit in structure 17

During the research campaign of 2003, excavations were finished in the area of the northeast trench for the brick factory. Besides the horizontal stratigraphy, vertical stratigraphy was confirmed in the northeast part of the site. Known archaeological layers and objects were enriched with the discoveries of layers and objects dated to the 9th-10th century. The results of the excavations in the south and southwest sectors showed that in the 17th-18th century the site was inhabited all the way to the edges of the rectangular loess plateau. The same ground area was inhabited in the Early Bronze Age as well. For now, existence of a necropolis cannot be confirmed since it was either moved or looted in some period in history.